

Vážený pán podpredseda vlády Slovenskej republiky, ctené excelencie, prítomní zahraniční hostia, vážené dámy a páni...

Je mi veľkou cťou že Rada mimovládnych organizácií rómskych komunít v spolupráci s Úradom Vlády Slovenskej republiky a Národnou radou slovenskej republiky mohla zorganizovať túto svojho druhu ojedinelú konferenciu. Na Slovensku sa po prvý krát na tak významnom fóre otvorene hovorí o smutnej histórii môjho národa. Napriek mnohým demokratickým vládam, sa až po 14 rok od vzniku Slovenskej republiky otvorene hovorí o holokauste Rómov na medzinárodnom fóre. Táto konferencia má vo svojom názve dve veľmi významné historicko - spoločenské posolstvá. Jedným z nich je holokaust Rómov a Sintov, ktorému sa venovali moji predrečníci a tým druhým je rasizmus a diskriminácia v súčasnej Európe.

Rasizmus a diskriminácia sú mocenským nástroj majoritného obyvateľstva udržať si svoje hegemonne postavenie v spoločnosti, nástrojom ktorý sa v histórii ľudstva neustále uplatňuje.

V úvode mi dovoľte ozrejmiť tieto dva pojmy. Rasizmu je viera, že niektorí ľudia sú nadradení iným z dôvodu príslušnosti k určitej rase.

Diskriminácia je súdenie niekoho a zasiahnutie voči nemu na základe zjavne bezvýznamných charakteristík ako je napríklad farba kože, pohlavie, sexuálna orientácia, národnosť, sociálna trieda, etnická príslušnosť a pod.

Rómovia a Sintovia sa od svojho príchodu na geografické územie Európy v týchto definíciách nachádzajú a z historického hľadiska vždy nachádzali, na tom nazvime to nesprávnom brehu. Stali sa terčom prenasledovania, rasových útokov, diskriminačných nariadení a zákonov.

Ich kočovný a polousadený spôsob života, bol pre majoritné obyvateľstvo niečím nepochopiteľným, nezlučujúcim sa z ich predstavou o správnom spôsobe života.

(dodnes si majoritná spoločnosť uzurpuje stanovenia správneho spôsobu života)
V 15. storočí sa obdobie ktoré akceptovalo „pútnikov“, alebo ak chceme putujúcich, za ktorých sa Rómovia vydávali, mení na obdobie v mnohom porovnateľné s obdobím genocídy a vyhladzovania. Z histórie sú známe desiatky nariadení ktorých cieľom bolo vyhnáť Rómov z krajiny. Neuposlušnosť rozkazu znamenalo krutý trest neraz končiaci sa smrťou. Dolapenie na území znamenalo 100 rán bičom, odrezanie uší, roztrhnutie nozdier, verejné vypaľovanie znakov na tele, či doživotné otroctvo. . . až zarážajúco pôsobí zápis v jednej nemeckej kronike zo 17 storočia. .. *ulovili sme krásneho jeleňa, päť srn, deväť diviakov, dvoch Cigánov, jednu Cigánku a jedno Cigánča ...*

Rasovo motivované zákony sa v minulosti objavovali veľmi často, ako príklad uvediem trestné právo z Valašska, v ktorom sa nachádzali paragrafy ako: § 2 *Cigán sa rodí otrokom*, § 6 *Cigán ktorý nemá majiteľa, stáva sa majiteľom kniežata*.

Vyhnanie z krajiny, bol trest ktorý bol veľmi často uplatňovaný v prípade, že ste sa chceli zbaviť „neželaných“ osôb. To sa však dá len dovtedy, pokiaľ je kam odísť. V prípade Rómov a Sintov sa však Európa v istom okamihu stáva krajinou, keď už niet kam utekať a niet sa kam vysťahovať. Byť neželanými sa stalo pre Rómov a Sintov akýmsi synonymom, ktorého pečať je dodnes citeľná. Rasové zákony preto naberajú tendenciu, ktorých cieľom je násilne prevychovať, presídliť a násilným spôsobom asimilovať. Obdobie osvietenstva sa z pohľadu Rómov a Sintov stáva obdobím potláčania vlastnej kultúry a identity. Je zakázané používať rómsky jazyk a v rakúsko-uhorskej monarchii sa z Cigánov jednoduchým nariadením panovníčky stávajú uj Magyar, či Novosedliaci. Cigán mal prestať existovať. Dnes by sme takéto počínanie v modernom jazyku nazvali národnou genocídou. Rómovia a Sintovia žijúci

v Európe boli pod neustálym tlakom, žijúc tak na okraji spoločnosti. Ešte v 18 storočí je veľmi prísne sledovaný pochyb rómskych rodín napríklad na území Moravy.

„Cigánska kniha“ ktorú Alfred Dillman v roku 1905 napísal, vznikla so zámerom zmapovať etnicitu tých, ktorí sa majú stať cieľom policajného dozoru. Neskôr sa práve táto kniha stala základom pre odsúdenie 19 000 Rómov a Sintov hitlerovskou políciou. Predstavitelia rómskeho kmeňa Lalleri sa stali živým pokusným materiálom pre experimentálne ciele rasových a etnologických výskumov tretej ríše.

Rasové útoky na Rómov a Sintov to nie je len dávna minulosť temného stredoveku, je to i obraz 20. a bohužiaľ i 21. storočia. Vypálené znaky sa stali stigmou nie len pre jednotlivcov, ale prešli do podvedomia celého národa.

Ani dnes, keď sa svet už dávno dozvedel pravdu o utrpení rómskeho národa počas holokaustu a neustále si túto smutnú skutočnosť pripomína, sa diskriminácia a rasovo motivované útoky na predstaviteľ rómskeho národa nezastavili.

Rómovia a Sintovia v súčasnej rozšírenej Európskej únii tvoria najpočetnejšiu národnostnú menšinu. Napriek tejto skutočnosti i dnes tak ako pred mnohými stáročiami však väčšina z nich žije na okraji spoločenského postavenia, pod hranicou chudoby. Zákony ktoré dnešné európske vlády prijímajú, už nie sú namierené proti Rómom a Sintom. Ich cieľom nie je asimilácia ale práve naopak inklúzia. Jedným dychom však treba konštatovať, že mnohé zákony existujú len de jure a nie však de facto. Rasovo motivované útoky zo strany majoritného obyvateľstva sa však dejú bez ohľadu na to, či niektorá krajina prijme zákon alebo nie. Ako prípad uvediem prípad zavraždenia Anastázie Balážovej. Smrť tejto rómskej matky ôsmich detí vtedajšia vláda Slovenskej republiky v roku 2000 síce formálne odsúdila, záver vyšetrovania však viedol k odsúdeniu iba jedného z troch útočníkov. Až zarážajúco pôsobí rozhodnutie súdu v Brezne (č. 2T 92/98), ktorý pôvodne rozhodol, že Rómovia

nemôžu byť obeťami rasovo motivovaných útokov, pretože ich rasa je totožná s rasou útočníkov. Dôveryhodnosť takéhoto súdu v očiach akejkolvek národnostnej menšiny veľmi klesá.

Rasizmus a diskriminácia v súčasnej spoločnosti nadobúda len inú tvár. Dôsledok je však stále rovnaký ako tomu bolo v minulosti. Vláda Slovenskej republiky v roku 1999 síce prijala Zákon o používaní jazyka národnostných menšín, ten sa však paradoxne na Slovensku v plnej miere uplatňuje len v súvislosti s maďarskou národnostnou menšinou.

Európska komisia vo svojej hodnotiacej správe neustále poukazuje na skutočnosť, že právo používať svoj materinský jazyk Rómovia nevyužívajú. Dnes je približne 57 obcí v ktorých preukázateľne žije viac ako 20% Rómov a v daných obciach by sa malo uplatňovať používanie dvojjazyčných názvov. Z pohľadu Rómov je však prijatý zákon diskriminujúci, pričom neumožňuje uplatňovať si právo vzdelávať sa v materinskom jazyku, ako jedinej národnostnej menšine na Slovensku. Kroky ktoré sa na odstránenie tejto formy diskriminácie vedú majú skôr tendenciu zahmlievať túto skutočnosť ako ju reálne riešiť.

Diskriminácia Rómov v bývalých komunistických satelitných štátoch začína už od malých detí. Západná Európa neustále vytyka narastajúci problém segregovaných tried a umiestňovanie detí do špeciálnych tried určených pre deti s mentálnym postihnutím. Špeciálne školy sa tak v mnohých krajinách stavajú školami pre rómske deti. Tie sú dnes na Slovensku ešte stále zaradované do špeciálnych škôl bez dôkladnejšieho diagnostikovania, bez možnosti spätného overovania ich postihnutia a následnej rediagnostiky. V roku 2001 bolo v Slovenskej republike 62,3% detí z rómskej populácie v špeciálnych školách, pričom priemer detí s postihnutím v populácii sú približne 3 – 4%. Tento nepomer jasne deklaruje zlyhanie

vzdelávacieho systému rómskych detí na Slovensku. Spoločnosť len ťažko môže čeliť diskriminácii ak ju sama podporuje a vytvára podmienky na jej zakoreňovanie. Segregácia ktorá prebieha už v základných školách, len veľmi ťažko môže neskôr prejsť v integráciu.

Rómovia sú vo svojom každodennom živote nútení prekonávať množstvo predsudkov zo strany majoritnej spoločnosti. Práve tieto predsudky tvoria základné pojítkom vedúce k následnej diskriminácii. Je pravdou, že mnohé podnety na vytváranie týchto predsudkov poskytujú majorite samotný Rómovia.